

ПЕДЕСЕТ ГОДИНА ВОЈНЕ ПОЛИЦИЈЕ

У КОРАК СА НАЈЈАЧИМА

Иако још у српској војсци имамо зачетке стварања посебних јединица за обављање полицијских послова – била су то полицијска одељења формирана наредбом кнеза Милана Обреновића 1876. године – модерна војна полиција установљена је у Југословенској народној армији 1955. године.

Све до 1991. године била је то једина војна полиција у некој „комунистичкој“ војсци.

Уз педесетогодишње искуство, данас је то модерна служба безбедности, војна формација оспособљена за разноврсне полицијске задатке и за специјализована дејства у свим борбеним и мирнодопским условима.

Војна полиција, као посебна формација, формирана је у Југословенској народној армији (ЈНА) наредбом врховног команданта оружаних снага ФНРЈ 14. септембра 1955. Тако је ондашња Југославија, као једина социјалистичка држава, у својим оружаним снагама добила специјализовану безбедносну формацију са „капиталистичким“ називом „полиција“. Иако на први поглед необична, оваква одлука државног и војног врха била је руковођена у оно време блиским односима ФНРЈ са НАТО и западним савезницима.

Две године пре формирања војне полиције расформиран је КНОЈ (Корпус народне одбране Југославије) који је обављао одређене војнополицијске задатке у ЈНА. Међутим, трупна прак-

са, посебно велики маневри одржани 1953. и 1954. године, показали су да постоји потреба за специјализованом војном формацијом за одређене послове безбедности. Са друге стране, КОС (Контраобавештајна служба), до тада ускоспецијализована и првенствено политичко-контраобавештајна служба, све више добија задатке превентивног деловања на развијању будности и безбедности у ЈНА.

Савремени услови ратовања потврђивали су чињеницу да је безбедност веома важан елемент командовања. Прикупљена страна али и сопствена искуства са већ споменутих маневара, те тзв. „тршћанска криза“, условили су потребу реорганизације укупног сектора безбедности тадашње ЈНА.

У то време Југославија је имала релативно блиске односе са западним земљама, пре свега са САД и Великом Британијом, склопљен је војни споразум са Грчком и Турском, а разматрала се и могућност приступања Атлантском пакту. Предвиђеним реформама система безбедности, али не само њега, ЈНА се већ у то време битно приближила западним стандардима.

Јединицама војне полиције руководе старешине јединица – установа у чијем су саставу „непосредно или преко органа безбедности“. Дакле, војна полиција је била замишљена као „извршни орган команданта“, али је била дефинисана и посебна улога органа безбедности као стручног органа за руковођење војном полицијом, која није била ни тада, као ни касније, само контраобавештајна, већ је обухватала и послове опште безбедности и послове војне полиције.

Већ тада је прописано да јединице војне полиције своје задатке обављају на основу и у оквиру закона, других прописа и овлашћења, „сагласно наређењима државног секретара за послове народне одбране“. Инсистирало се на законитости при деловању. У том смислу израђен је Правилник о војној полицији којим су одређени следећи задаци: да обавља извршне послове и наређене мере безбедности, да врши патролну службу у гар-

ЗАЧЕЦИ

Наредбом књаза Милана Обреновића 1876. године формирана су „полицијска одељења“ при командама бригада српске војске, састављена од одређеног броја жандарма и изабраних војника. Осим пушке, као стандардног наоружања сваког војника, припадници полицијских одељења били су наоружани и револверима, што их је издвајало од остале војске. Такође, носили су посебне траке на рукаву како би било јасно о коме се ради.

Ова одељења деловала су само у ратно време. У миру, полицијску функцију, у смислу контроле и одржавања реда и дисциплине, спроводили су команданти сопственим снагама (стражом, патролама). Такво решење задржано је и у Војсци Краљевине Југославије.

Истраживање дисциплинских преступа и кривичних дела унутар јединице обављали су официри постављени на дужност „иследника“, који су постојали у сваком пуку, а по потреби и цивилна криминалистичка полиција и жандармерија.

низону и на логоровањима, да контролише и регулише саобраћај, да преко овлашћених извиђајних односно истражних органа врши извиђајне односно одређене истражне радње из надлежности војних судова, ако јој је надлежни орган тако поверио, те да обавља друге извршне послове из делокруга безбедности и унутрашњег реда у ЈНА који јој се ставе у задатак посебним прописима.

У почетку, основни задаци војне полиције били су одржавање и контрола реда и дисциплине, те потрага за војницима који су самовољно напустили јединице. Касније, добија и одређену борбену улогу, посебно у супротстављању терористичко-диверзантској делатности и бива сврстана у специјалне јединице тадашње ЈНА.

По доношењу наредбе о формирању војне полиције утврђена је њена организацијско-формацијска структура и тек након годину дана, октобра 1956. године, јединице су почеле да функционисати. Били су то водови и одељења војне полиције у саставу дивизија и виших јединица и установа.

Ипак, није све ишло како је првобитно било замишљено. Било је доста непознаница и нејасноћа, пре свега код команди свих нивоа, око надлежности војне полиције на задацима су-

ПРВА БОРБА

Широј јавности познат је покушај хрватске усташке емиграције да на простору Босне и Херцеговине, у ширем региону Вран планине и Радуше, јуна 1972. године, организује герилу и устанак. Када је деветнаесточлана терористичка група откривена, ангажована је чета војне полиције сарајевске армије. Она је прва ступила у борбу са терористима. Том приликом погинули су командир чете капетан прве класе Милош Поповић и војник Горан Блечић.

Од формирања војне полиције до данас, према доступним евиденцијама, у борбама су погинула 84 припадника војне полиције, а преко 220 је лакше или теже рањено.

збијања и документовања криминала, те њене улоге у борбеним дејствима. То је довело до одређеног застоја у развоју, па и полемике око места и улоге војне полиције, што се може видети и из тадашње војне штампе. Отворено се расправљало око улоге, задатака и конкретне праксе обуке и употребе војне полиције.

Највише државно и војно руководство, 1961. године, закључило је да процес реорганизације војне полиције треба хитно довести до краја, да је треба организовати на гарнизонском принципу и груписати у веће јединице, прецизирати њене задатке и боље је материјално опремити.

Током шездесетих година саобраћајна војна полиција била је издвојена из војне полиције и дата у надлежност саобраћајних органа, али је почетком седамдесетих поново враћена.

Крајем шездесетих година донета је одлука о уласку заштитних јединица, које су постојале при свакој вишој команди, у састав војне полиције. Тако војна полиција добија задатак обезбеђења виталних објеката, јединица, транспорта увозне опреме и наоружања, командних места и одређених рејона и праваца. У ту сврху, укључујући и прикупљена страна искуства из ангажовања војне полиције, 1971. године формиран је први батаљон војне полиције.

Скоро у исто време када и у другим европским државама, средином седамдесетих година, доноси се одлука о формирању специјалне противтерористичке јединице у Савезном министарству унутрашњих послова, а нешто касније и у републичким. Тадашњи савезни секретар за народну одбрану, априла 1978. године, доноси одлуку да се и у ЈНА формира противтерористичка јединица. Било је то одељење војне полиције у саставу вода

војне полиције специјалне намене 282. бВП/ССНО (Савезни секретаријат за народну одбрану).

Основна намена одељења била је решавање талачких ситуација, обезбеђење и заштита највиших војних руководиоца и обављање других сложених полицијских задатака. Ова јединица била је састављена искључиво од подофицира. Нешто касније у саставу сваког батаљона војне полиције формирају се анти-терористичка одељења. Средином осамдесетих, са порастом терористичке опасности, у батаљону војне полиције Гардијске бригаде од постојећег вода специјалне намене настаје противтерористичка чета, а у батаљонима војне полиције при армијама формирају се водови исте намене.

Крајем осамдесетих година ЈНА прелази на корпусну организацију којом се укидају дивизије. Корпуси су били у саставу војишта. Формацијом је утврђено да војишта имају батаљоне војне полиције „А“ класификације, а сваки корпус има батаљон војне полиције. Са заостравањем унутрашње безбедносне ситуације до почетка (средином 1991. године) практично већина дотадашњих батаљона војне полиције „Р“ класификације у корпусима преформирана је у јединице „А“ класификације.

Попуна војне полиције није никад била испод 80 одсто формацијом утврђеног броја, што је обезбеђивало веома високу борбену готовост. Једна од битних одлика организације је да јединице нису засниване на величини и броју, већ на квалитету људи и модуларности основних јединица (водови и чета), чиме се обезбеђивала ефикасност и вишенаменска употребљивост. Такво поступање показало је добре резултате током грађанског рата, али и касније јер су се јединице војне полиције показале као изузетно поуздане и ефикасне.

О квалитету и димензији рода старешина који су у ових педесет година учествовали у управљању пословима војне полиције најбоље сведочи чињеница да се многе идеје, па чак и средства још увек са успехом користе. Тада дефинисани концепт био је и још увек је основ организације и развоја модерне војне полиције у ВСЦГ.

У скоро педесетогодишњој историји војна полиција је стекла бројна искуства и постала модерна служба безбедности и војна формација оспособљена за разноврсне полицијске задатке у војсци, али и специјализовану подршку војним јединицама у свим борбеним и мирнодопским условима. ■

Мр Драгољуб ЈЕВЂОВИЋ